

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum habitas sit determinata species qualitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus sit qualitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd habitus nō sit qualitas. Dicit n. Aug. in li. 83. q. qd hoc nomen, habitus, dictū est ab hoc uerbo, habere: sed habere non solum pertinet ad qualitatē, sed ad alia genera: dicitur n. habere q̄titatē, & pecuniā, & alia h̄mōis; ergo habitus nō est qualitas.

¶ 2 Præt. Habitus ponitur unum prädicamentum, ut patet in libro Prädicamentorum: sed unū prädicamentum nō continetur sub alio. ergo habitus nō est qualitas.

¶ 3 Præt. Omnis habitus est dispositio, ut dicitur in Prädicamentis: sed dispositio est ordo habentis partes, ut dicitur in 5. * Metaph. hoc autē pertinet ad prädicamentū situs. ergo habitus nō est qualitas.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in Prädicamentis, qd habitus est qualitas de difficili mobilis.

RESPON. Dicendū, quod hoc nomen, habitus, ab habendo est sumptum, a quo quidem nomē habitus dupliciter deriuatur. Vno quidem modo, secundum qd homo, uel quaecūq; res dicitur aliquid habere: alio modo, secundum quod aliqua res aliquo modo habet se in seipsa, uel ad aliqd aliud.

Circa primum considerandum est, quod habere, secundum quod dicitur respectu cuiuscūque quod habetur, commune est ad diuersa genera. Vnde Philosophus inter postprädicamenta, habere ponit, q̄. s. diuersa rerum genera consequuntur: sicut sunt Opposita, Prius, & Posterius, & alia huiusmodi. Sed inter ea quae habentur, talis uidetur esse distinctio, qd quaedam sunt, in quibus nihil est medium inter habens, & id quod habetur: sicut inter subiectum & qualitatem, uel quantitatem, nihil est medium. quaedam n. sunt, in quibus non est aliquid medium inter utrumque, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere socium uel amicum: quaedam uerō sunt, inter quae est aliquid medium, non quidem actio, uel passio, sed aliquid per modum actionis uel passionis, prout scilicet unum est ornans uel regens, & aliud ornatum aut reatum. unde philosophus dicit in 5. * Metaph. quod habitus dicitur tanquam actio quaedam habētis & habiti, sicut est in illis, quae circa nos habemus: & ideo in his constituitur unum speciale genus rerum, quod dicitur prädicamentum habitus, de quo dicit philosophus in 5. * Metaph. quod inter habentem indumentum, & indumentum qd habetur, est habitus medius. Si autem sumatur habere, prout res aliqua dicitur quodam modo se habere in seipsa, uel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem hoc modo habitus quaedam qualitas est, de qua philosophus in quinto. * Metaph. dicit, quod habitus dicitur dispositio, secundum quam bene, uel male disponitur dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud, ut sanitas habitus quidam est: & sic loquimur nunc de habi-

A tu. unde dicendum est, quod habitus est qualitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de habere communiter sumpto: sic enim est commune ad multa genera, ut dicitur est.

AD II. dicendum, quod ratio illa procedit de habitu, secundum quod intelligitur aliquid medium inter habens, & id quod habetur: sic enim est quoddam prädicamentum, ut dicitur est.

AD TERTIVM dicendum, qd dispositio quidem semper importat ordinem alicuius habentis partes, sed hoc contingit tripliciter, ut statim ibidem Philosophus * subdit, sicut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum speciem, in quo, ut Simplicius dicit in * commento Prädicamentorum, comprehendit omnes dispositiones corporales quidem in eo, quod dicit secundum locum, & hoc pertinet ad prädicamentū situs, qui est ordo partium in loco. quod autem dicit secundum potentiam, includit illas dispositiones, quae sunt in preparatione & idoneitate non dum perfectae, sicut scientia & uirtus inchoata: quod autem dicit secundum speciem, includit perfectas dispositiones, quae dicuntur habitus, sicut scientia & uirtus complete.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus sit determinata species qualitatis.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, qd habitus non sit determinata species qualitatis: quia ut dicitur est, habitus s̄m quod est qualitas, dicitur dispositio secundum quam bene, aut male disponitur dispositum: sed hoc contingit secundum quamlibet qualitatem. nam & secundū figuram contingit aliquid bene, uel male esse dispositum, & similiter secundum calorem & frigus & secundum omnia huiusmodi. ergo habitus non est determinata species qualitatis.

¶ 2 Præt. Philosophus in * Prädicamentis, caliditatem & frigiditatem dicit esse dispositiones, uel habitus, sicut aegritudinem & sanitatē, sed calor & frigus sunt in tertia specie qualitatis. ergo habitus, uel dispositio non distinguuntur ab aliis speciebus qualitatis.

¶ 3 Præt. Difficile mobile non est differentia ptinens ad genus qualitatis, sed magis ptinet ad motū, uel passionem: nullum autē genus determinatur ad speciem per differentiam alterius generis, sed oportet differentias se aduenire generi, ut Philosophus dicit in 7. * Metaph. ergo cum habitus dicatur esse qualitas difficile mobilis, uidetur qd nō sit determinata species qualitatis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in * Prädicamentis, quod una species qualitatis est habitus & dispositio.

RESPON. Dicendum, quod Philosophus in * Prädicamentis

¶ Super quest. quadragesima nona articulum secundum.

In arti. 2. eiusdem questionis aduerte, quod illa uerba in corpore; Modus autem siue determinationis subiecti secundum esse accidentale potest accipi vel in ordine ad naturam &c. si sumantur uniuersaliter absolute, insolubilis apparet quaestio, quomodo sit sufficiens haec distinctio, cum quantitas ipsa determinet subiectum secundum esse accidentale, nec minus habet rationem modificantis & determinantis, quam se

in corp. ar.

in corp. ar.

Tex. 24. to. 3 in pred. qualitat.

Ar. preced.

in pred. qualitat. tom. 1.

Text. 42. & 43. tom. 3.

in pred. qualitat. tom. 1.

in pred. qualitat. tom. 1.

N ¶ Super

radicem, est. n. qualitas habens talem ordinem: dispositionis quippe nomen a positione ordinata partium deriuatum uidetur, & propterea a partibus quantitatis, quibus primo conuenit positio, non solum ad partes spirituales, sed ad habentem partes transmutabilem: unde non uidetur, quod est ordo partium, sed habentis partes. Et quis non sit opus omnes dispositionis modos saluare in habitu, sicut nec oēs animalis species in homine: ut adductus tamen in littera Simplicius dicit, omnes saluantur in habitu pro quato omnis habitus uel habentis partes corporales, sicut pulchritudo, sanitas, macies, & huiusmodi: uel partes, partialia requisita, aut in potentia, ut contingit in habentibus scientiam, uel uirtutem imperfectam: aut in actu, ut contingit in habentibus perfecte. illi. n. in potentia habet ea quae requiruntur ad scientiam aut prudentiam, sicut uerō iam possident.

Circa primum considerandum est, quod habere, secundum quod dicitur respectu cuiuscūque quod habetur, commune est ad diuersa genera. Vnde Philosophus inter postprädicamenta, habere ponit, q̄. s. diuersa rerum genera consequuntur: sicut sunt Opposita, Prius, & Posterius, & alia huiusmodi. Sed inter ea quae habentur, talis uidetur esse distinctio, qd quaedam sunt, in quibus nihil est medium inter habens, & id quod habetur: sicut inter subiectum & qualitatem, uel quantitatem, nihil est medium. quaedam n. sunt, in quibus non est aliquid medium inter utrumque, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere socium uel amicum: quaedam uerō sunt, inter quae est aliquid medium, non quidem actio, uel passio, sed aliquid per modum actionis uel passionis, prout scilicet unum est ornans uel regens, & aliud ornatum aut reatum. unde philosophus dicit in 5. * Metaph. quod habitus dicitur tanquam actio quaedam habētis & habiti, sicut est in illis, quae circa nos habemus: & ideo in his constituitur unum speciale genus rerum, quod dicitur prädicamentum habitus, de quo dicit philosophus in 5. * Metaph. quod inter habentem indumentum, & indumentum qd habetur, est habitus medius. Si autem sumatur habere, prout res aliqua dicitur quodam modo se habere in seipsa, uel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem hoc modo habitus quaedam qualitas est, de qua philosophus in quinto. * Metaph. dicit, quod habitus dicitur dispositio, secundum quam bene, uel male disponitur dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud, ut sanitas habitus quidam est: & sic loquimur nunc de habi-

In predic-
qualitatis.

lib. 4. c. 3. in
med. co. 3.

Te. 19. co. 3.

Tex. 17. & 18.
to. 2.

Te. 23. to. 2.

Te. 25. to. 3.
ca. 5. to. 5.

ponit inter quatuor species qualitatis, primam, dispo-
sitionem & habitum, quarum quidem specierum dif-
ferentias sic assignat. Simplicitas in commento* Pre-
dicamentorum dicens, qd qualitatum quedam sunt
naturales, quæ sicut in naturam insunt & semper, qua-
dam autem sunt aduentitæ, quæ ab intrinseco effi-
ciuntur, & possunt amitti. & hæc quidem quæ sunt
aduentitiæ, sunt habitus & dispositiones sicut facile &
difficile amissibile differentes: naturalium aut quali-
tatum quedam sunt sicut in id, quod aliquid est in po-
tentia, & sic est secunda species qualitatis, quedam
uero secundum quod aliquid est in actu, & hoc uel
in profundum, uel secundum superficiem, si in profun-
dum quidem, sic est tertia species qualitatis, secundum uero
superficiem est quarta species qualitatis, sicut figura
& forma, quæ est figura animati. Sed ista distinctio
specierum qualitatis inconueniens uidetur, sunt enim
multæ figuræ & qualitates passibiles non naturales,
sed aduentitiæ, & multæ dispositiones non aduenti-
tiæ, sed naturales, sicut sanitas & pulchritudo, & hu-
iusmodi, & propter hoc non conuenit ordini specie-
rum, semper enim quod naturalius est, prius est. Et ideo
aliter accipienda est distinctio dispositionum, & ha-
bituum ab aliis qualitibus proprie enim qualitas impor-
tat quandam modum substantiæ, modus autem est
ut dicitur Aug. super Gen. ad literam, quem mensura
præfigit: unde importat quandam determinationem
secundum aliquam mensuram. & ideo sicut id, secundum
quod determinatur potentie secundum esse sub-
stantiale, dicitur qualitas quæ est differentia substantiæ,
ita id, secundum quod determinatur potentia sub-
iecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas acci-
dentalis, quæ est etiam quedam differentia, ut patet
per philosophum in 5. Metaph. Modus autem
siue determinatio subiecti secundum esse accidentale,
potest accipi uel in ordine ad ipsam naturam subie-
cti, uel secundum actionem & passionem, quæ con-
sequuntur principia naturæ, quæ sunt materia & for-
ma, uel secundum quantitatem: si autem accipiatur
modus uel determinatio subiecti secundum quan-
tita-tem, sic est quarta species qualitatis. Et quia quan-
titas secundum sui rationem est sine motu, & sine
ratione boni & mali, ideo ad quartam speciem qual-
itatis non pertinet, quod aliquid sit bene uel male, cito
uel tardetranstiens. Modus autem siue determinatio
subiecti secundum actionem & passionem attendi-
tur in secunda, uel tertia specie qualitatis, & id in utra-
que consideratur; quod aliquid facile uel difficile fiat,
uel quod cito transtiens, aut diuturnum, non autem
consideratur in his aliquid pertinens ad rationem
boni, uel mali, quia motus & passiones non habent
rationem finis. Bonum autem & malum dicitur p-
respectu ad finem: sed modus & determinatio sub-
iecti in ordine ad naturam rei, pertinet ad primam
speciem qualitatis, quæ est habitus & dispositio. Di-
cit enim Philosophus in 7. Metaph. loquens de habi-
tibus animæ & corporis, quod sunt dispositiones que-
dam imperfectæ ad optimum, dico autem perfectæ, quod
est dispositum secundum naturam. Et quia ipsa for-
ma & natura rei est finis, & cuius causa sit aliquid, ut
dicitur in 2. Metaph. ideo in prima specie consideratur
& bonum, & malum: & etiam facile, & difficile mo-
bile secundum quod aliqua natura est finis genera-
tionis & motus, unde in 5. Metaph. Philosophus
diffinit habitum, quod est dispositio secundum quæ
aliquis disponitur bene, uel male, & in 2. Eth. dicit,
quod habitus sunt, secundum quos ad passiones nos
habemus bene, uel male. Quando enim est modus con-
ueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni: quan-

do autem non conuenit, tunc habet rationem mali,
& quia natura est id, quod primum consideratur in
re, ideo habitus ponitur prima species qualitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dispositio
ordinem quandam importat, ut dictum est, unde
non dicitur aliquis disponi per qualitatem, nisi in or-
dine ad aliquid, & si addatur bene uel male, quod per-
tinet ad rationem habitus, oportet quod attendatur
ordo ad naturam, quæ est finis. unde secundum figu-
ram uel secundum calorem, uel frigus non dicitur
aliquis disponi bene uel male, nisi secundum ordinem
ad naturam rei, secundum quod est conueniens, uel
non conueniens, unde & ipsa figura, & passibiles
qualitates, secundum quod considerantur ut conue-
nientes, uel non conuenientes naturæ rei, pertinent
ad habitus, uel dispositiones. Nam figura prout con-
uenit naturæ rei, & color, pertinent ad pulchritudi-
nem, calor autem & frigus secundum quod conue-
niunt naturæ rei, pertinent ad sanitatem, & hoc mo-
caliditas & frigiditas ponuntur a Philosopho in pri-
ma specie qualitatis. Unde patet solutio ad Secun-
dum, licet a quibusdam aliter soluantur, ut Simplicius
dicit in commento* Predicamentorum.

AD TERTIUM Dicendum, quod ista differentia
difficile mobile, non quæritur habitum ab aliis spe-
ciebus qualitatis, sed a dispositione, dispositio autem
dupluciter accipitur. Vno modo, secundum quod
est genus habitus: nam in 5. Metaph. dispositio po-
nitur in diffinitione habitus. Alio modo, secundum
quod est aliquid contra habitum diuisum, & potest
intelligi dispositio proprie dicta conuidi contra
habitum dupluciter. Vno modo, sicut perfectum
& imperfectum in eadem specie, ut scilicet dispo-
sitiō dicatur retinens nomen commune quando im-
perfecte inest, ita quod de facili amittitur, habitus
autem quando perfecte inest, non de facili amittitur,
& sic dispositio fit habitus, sicut puer fit uir. Al-
lio modo possunt distinguī sicut diuersæ species u-
nius generis subalterni, ut dicantur dispositiones il-
læ qualitates primæ speciei, quibus conuenit secun-
dum propriam rationem ut de facili amittantur,
quia habent causas transmutabiles, ut ægritudo &
& sanitas, habitus uero dicuntur illæ qualitates, quæ
secundum suam rationem habent, quod non de fa-
cili transmutentur, quia habent causas immobiles,
sicut scientiæ & uirtutes, & secundum hoc dispo-
sitiō non fit habitus. & hoc uidetur magis consonum
intentioni Aristoteles. unde ad huius distinctionis
probationem inducit communem loquendi con-
suetudinem, secundum quam qualitates, quæ secun-
dum rationem suam sunt facile mobiles, si ex ali-
quo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus
dicuntur & econuerso est de qualitatibus, quæ secun-
dum suam rationem sunt difficile mobiles, nam si
aliquis imperfecte habeat scientiam, ut de facili pos-
sit ipsam amittere, magis dicitur disponi ad scien-
tiam, quam scientiam habere. Ex quo patet, quod
nomen habitus diuturnitatem quandam importat:
non autem nomen dispositionis, nec impeditur quod
secundum hoc, facile & difficile mobile, sunt specifi-
cæ differentiæ, propter hoc quod ista pertinent ad
passionem & motum, & non ad genus qualitatis,
nam istæ differentiæ, quamuis per accidens uideantur
se habere ad qualitatem, designant tamen prop-
rias & per se differentias qualitatum, sicut etiam
in genere substantiæ frequenter accipiuntur differen-
tiæ accidentales loco substantialium, in quantum p-
eas designantur principia essentialia.

¶ Super

Super Questionis quadragesimanone Articulus tertium.

In art. 3. eiusdem q. 49. in corpore, & in responsione ad primū, dubium occurrit ex Scoto in primo, dist. 7. q. 2. ubi nicitur fultū...

ARTICVLVS III.

Utrum habitus importet ordinem ad actum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod habitus non importet ordinem ad actū. Vnum quodq; enim agit secundum quod est actus: sed Philosophus dicit in 3. de anima, quod cum aliquis sit sciens secundum habitum; est etiā tunc in potentia, aliter tamen quā ante adficeret, ergo habitus non importat habitudinem principij ad actum.

¶ 2. Præter illud quod ponitur in diffinitione alicuius, per se conuenit illi: sed esse principium actionis ponitur in diffinitione potentia; ut patet in 5. Metaph. ergo esse principium actus per se conuenit potentia: quod autem est per se, est principium in unoquoque genere. si ergo etiā habitus sit principium actus, sequitur quod sit posterior quā potentia: & sic non

do in actu, & aliquo modo in potētia, quia utitur ipso cum uult, & perficitur per ipsum: & similiter quod habitum ipsum oportet esse aliquo modo in actu, & aliquo modo in potētia: quoniam perficit, & potentialem ad actum secundum constituit, ex his uidebitur natura habitus non esse extraneam a natura potentia; operatiua: sed quemadmodum conuenit in natura actus & potentia; proportionatim, ut patet, ita conueniunt in natura principij respectu actus.

erit prima species qualitatis habitus, uel dispositio.

¶ 3. Præter. Sanitas quandoque est habitus, & similiter macies & pulchritudo: sed ista non dicuntur per ordinem ad actum. non ergo est de ratione habitus, quod sit principium actus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libr. 7. de bono coniugali, quod habitus est, quo aliquid agitur cum opus est. & Commentator dicit in 3. de anima, quod habitus est, quo quis agit cum uoluerit.

RESPON. Dicendum, quod habere ordinem ad actum, potest competere habitui & secundum rationem habitus, & secundum rationem subiecti, in quo est habitus: secundum quidem rationem habitus conuenit omni habitui aliquo modo habere ordinem ad actum: est enim de ratione habitus ut importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei secundum quod conuenit, uel non conuenit. Sed natura

per operationes imperfectas ad habitum, & per habitum ad operationem perfectā, in qua consummatur perfectio potentia; operatiua: nisi quis diceret, quod potentia operatiua aīe est per se in potentia per actus imperfectos ad actum perfectum, sed per accidens in terponitur habitus: quod irrationabiliter dici patet ex doctrina 2. Physic. unumquodque n. sicut agitur, ita aptum natum est agi, & econtra: constat autē potentia; animæ operatiua; perfectionem sic agi, ut per actus imperfectos acquirat habitum, & per habitum perfectam operationem assequatur. Ex natura igitur huiusmodi potentiarū est, quod ipsæ tali ordine, & talibus mediis ad consummatam perfectionem perueniunt, ac per hoc habitus ipsi per se mediant inter potentias & operationes perfectas. Ut autē quod dicimus de actiuitate habitus respectu actus, euidentius monstratur, in uirtutibus intellectualibus, quas constat esse habitus, manifestatur. Et quoniam innata est nobis uia ex notioribus nobis, inchoemus ab arte. Ars est habitus, ut patet in 6. Eth. & est factiuus, & quod sit factiuus in genere causæ effectiua; ut omnis cauillatio excludatur, probatur ex 9. Metaph. ubi ars ponitur inter potentias actiua; & distinguitur potentia rationalis contra potentiam naturalem, quod illa est actiua utriusque contrarij, & propterea non agit, nisi determinata a prohibenti, & tunc agit unum.

Præterea, Domus quæ sit in materia, est a domo quæ est in anima effectiua: & sanitas a sanitate, & uniuersaliter quodlibet artificiale a sua forma in mente: sed hoc nihil aliud est, quam esse ab arte. Nihil enim aliud est sanitas in mente medici, quā ars sanandi, & similiter domus, quā ars domificandi: unde ad utrumque contrarium se habet, ergo.

Præterea, Quinto Metaph. Statuifica, & breuiter artifex ponitur causa efficiens per se: Polycretus autem, seu subiectum per accidens, ergo ars ipsa est per se principium actiui actus. Et quoniam probabile est quod sapientibus pluribus ut, ex cōi hominū consensu patet, homines utendo suis artibus esse causas operum, adeo quod carentes artibus, carent facultate faciendi, & non solum carent expeditione, delectatione, promptitudine & facilitate. sit ergo, p̄cul a probabilibus phantasia hæc, & dico ingrediendo interiorē hominem, quod quemadmodum ars cum reā rō sit factibilium, actiua est eorum, ita prudentia, quæ reā rō est agibilium, actiua est eorum; & similiter quilibet habitus existens in aliqua potentia aīe uim actiua; habet, sicut potentia cuius est, ut in corpore articuli dicitur. Nec hoc est derogare actiuitati potentia; sed declarare naturas potentiarum susceptibilium ipsorum habituum, ad quæ nanque natura non sufficienter determinauit potentiam per seipsam, determinabilem fecit per habitum, ut determinata illo, agat quod per seipsam plene agere non poterat. Ex his autem patet, & Prima Secunda S. Tho. N 2 quod

Ca. 21. paulo a priu. 10. 6. Li. 3. de ani. ma. co. 13.

D. 698.

Vertical marginal notes on the left side of the page, including references to other works and page numbers.